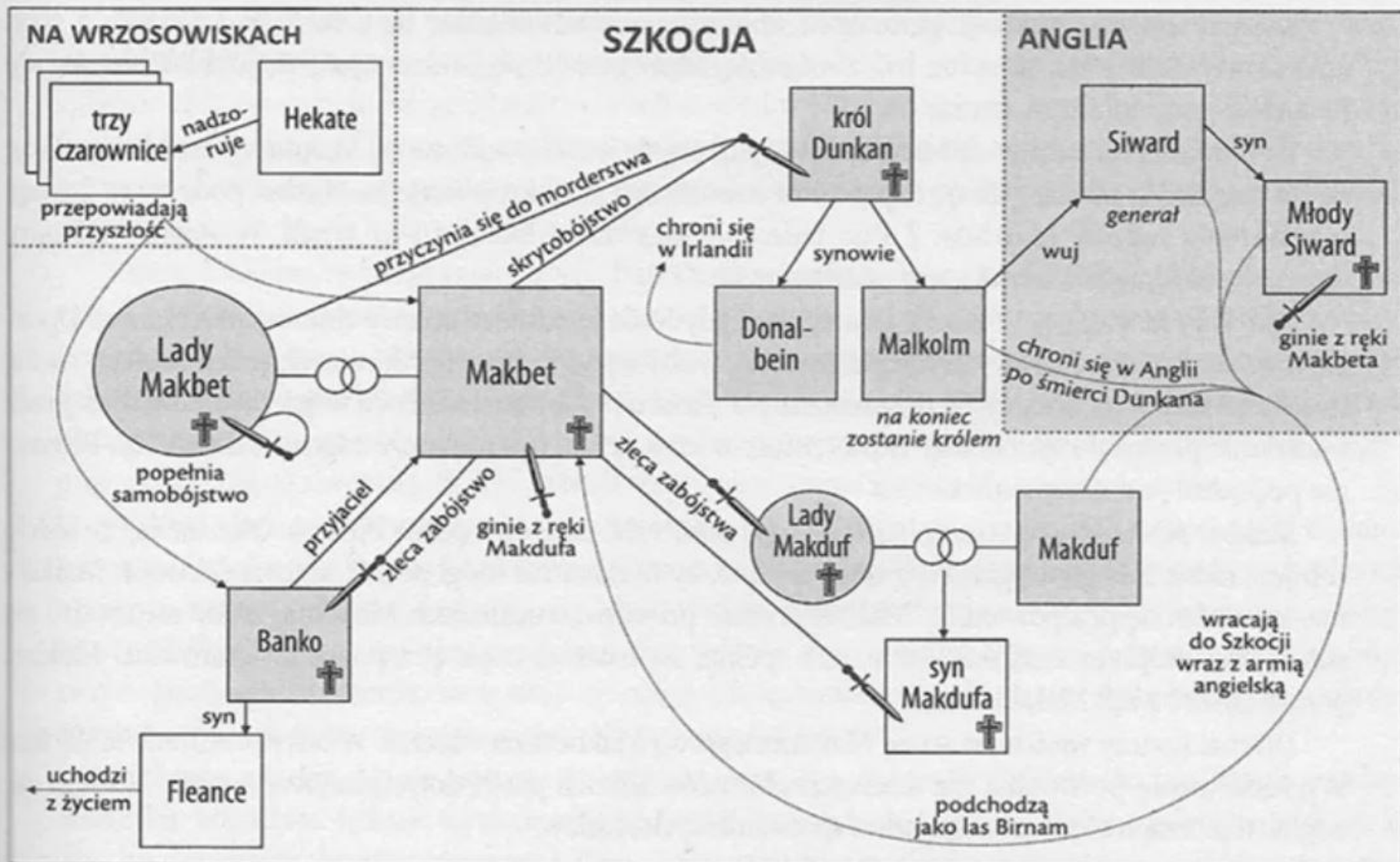

Makbet Williama Szekspira

GENEZA I ROZPOZNANIE UTWORU

„MAKBET” – BOHATEROWIE

- Uznaje się, że *Makbet* powstał w **1605 lub 1606 roku**. Został po raz pierwszy wystawiony w 1606 roku w Hampton Court specjalnie dla Jakuba I i jego szwagra Chrystiana – króla Danii.
- Badacze twierdzą, że **dramat powstał specjalnie dla Jakuba I**. Świadczą o tym m.in. kreacja Banka (domniemanego przodka króla Anglii w prostej linii), który jest ukazany w *Makbecie* jako wspaniały mąż. Sztuka jest raczej krótka, właśnie takie preferował Jakub I. Dramat zawiera elementy nadprzyrodzone, które fascynowały władcę Anglii, napisał on nawet dzieło o tym, jak rozpoznawać czarownice.
- Podstawą do napisania *Makbeta* były *Kroniki Anglii, Szkocji i Irlandii* autorstwa **Raphaela Holinsheda wydane w 1587 roku**. Dzieło to było uważane przez Szekspira za dramat, a nie klasyczną kronikę historyczną. Świadczył o tym fakt pojawienia się na stronach dzieła Holinsheda postaci Banquo (Banka), którą wymyślił szesnastowieczny szkocki historyk, by nadać linii Stuartów szlachetniejsze pochodzenie. Szekspir na swój użytek zmienił kilka faktów pochodzących z *Kroniki...*, dokonał manipulacji zwłaszcza w obrębie postaci samego Makbeta i króla Dunkana.
- Makbet przedstawiony przez **Holinsheda** był królem, który po zabiciu Dunkana (młodego i nieudolnego władcy), rządził sprawiedliwie przez wiele lat. Szekspir zastosował metodę polaryzacji obu postaci, Makbet miał być zaprzeczeniem Dunkana, starszego, sprawiedliwego i szanowanego władcy. O dziwo, to nie Szekspir wymyślił trzy czarownice, były one już obecne w dziele Holinsheda.

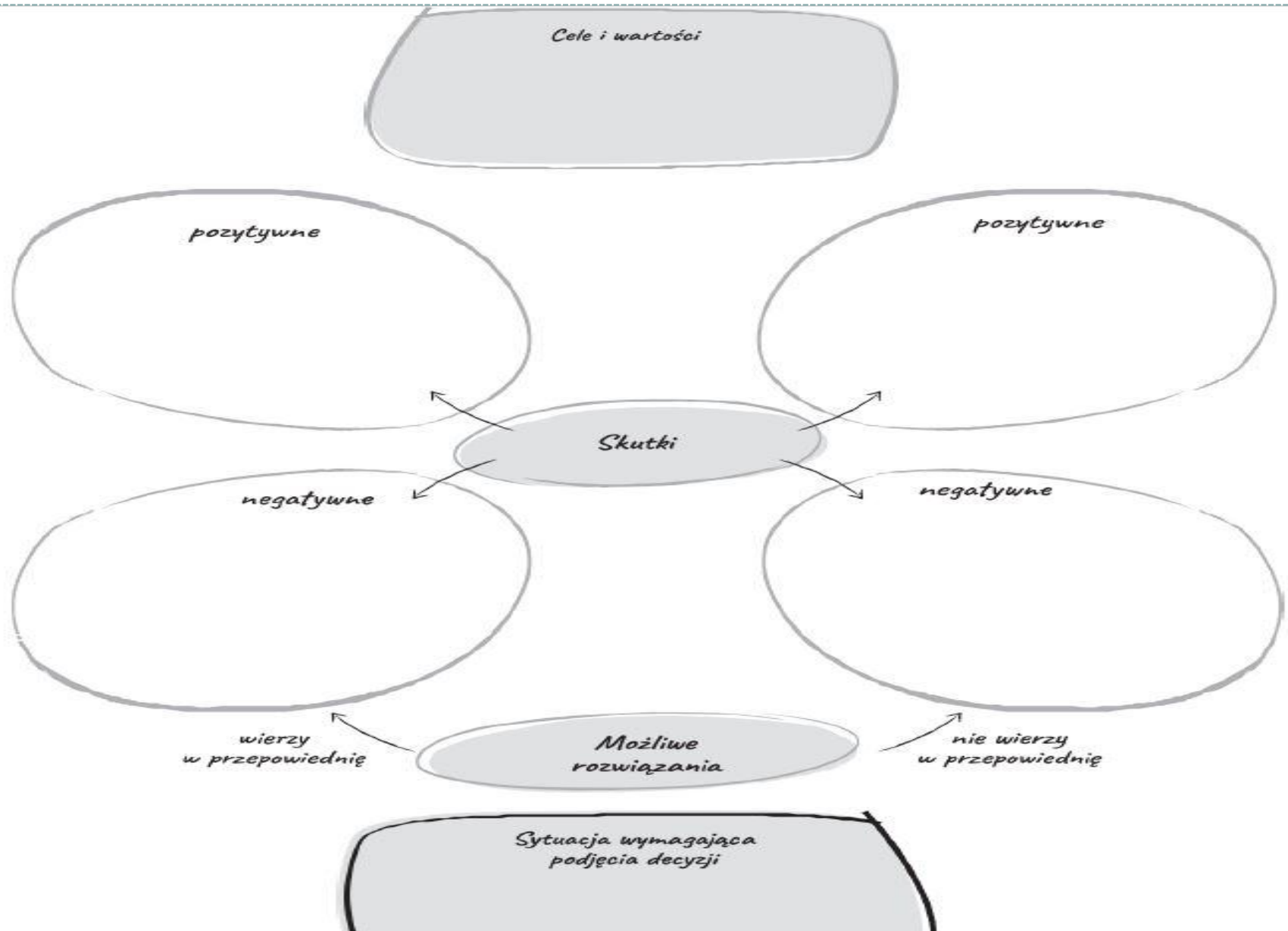
Czas i miejsce akcji

- *Makbet* rozgrywa się w XI wieku, czyli w średniowieczu. Jest to czas walk szkocko-norweskich (króla Dunkana z królem Swenem). Szekspir sięga więc do czasów o sześć wieków wcześniejszych niż jego własne: 1040 r. – śmierć Dunkana, 1057 r. – śmierć Makbeta.
- Akcja rozgrywa się głównie w Szkocji, także w Anglii.

Uzupełnij schemat

Karta pracy Lady Makbet femme fatale

1. Przeanalizuj i zinterpretuj wypowiedzi bohaterki z różnych momentów jej życia.

Czyta list od męża: Boję się jednak, czy z twoją naturą, / Którą przepaja mleko łagodności, / Będziesz osiągał cel najkrótszą drogą. / Owszem, nieobce ci sny o potędze / I masz ambicję, ale ci brakuje / Instynktu walki, drapieżności, zła.

Wyrzeka się swej kobiecej natury: Przybądźcie, duchy, które podżegacie / Myśli do zbrodni; odbierzcie mi pleć. / Chcę być bezwzględna do ostateczności.

Jest żoną doradzającą mężowi: Aby przechytrzyć świat, bierz z niego przykład: / Maskuj się – załśnij pogodą na twarzy, / Promienij ciepłem, brzmij przyjaznym tonem. / Bądź jak niewinny kwiat, a jednocześnie / Bądź wężem pod nim. [...] / Pozostaw wszystko mnie.

Krytykuje męża: Widzę, że twoja niedawna nadzieja / Była nietrzeźwa i zmorzył ją sen. [...] / To właśnie w tej woli / Byłeś człowiekiem! [...] Gdzie twoje męstwo?! Daj mi te sztylety. / Śpiący i zmarli to tylko obrazy. / Bać się malowanego diabła!... / Dzieckiem / Jesteś?

Przywołuje do porządku Makbeta, który widzi ducha Banqua: Panuj nad sobą! Bądź męczyzną! [...] / O, te niewidy, które przygotowują / O dygot serca i ciarki na plecach / (Te puste strachy) – to dobre u dzieci / [...] Lecz u ciebie? Wstydz się! / Czemu wytrzeszczasz tak wzrok? Masz przed sobą / Jedynie krzesło.

Makbet w teatrze - przesady

Dwa tego rodzaju przesady związane są z Szekspirowskim *Makbetem*.

Pierwszy mówi, że wypowiedzenie słowa „Makbet” przynosi pecha, chyba że słowo to pada w trakcie przedstawienia. [...] Niektórzy twierdzą, że pech ogranicza się do budynku teatru; czyli można je wymawiać bezpiecznie w innych miejscach, takich jak chociażby sala lekcyjna. Co jednak zrobić, jeśli słowo owo padło, a pecha chcemy uniknąć? [...] Należy wówczas niezwłocznie opuścić budynek teatru, zamknąć drzwi, obrócić się w miejscu, trzy razy wykrzykując obelżywe słowa, po czym grzecznie zapukać i poprosić, aby nas wpuszczono. Jeśli jest to niemożliwe, można również zacytować za sceną 4., I aktu *Hamleta*: „Aniołowie Łaskę niosący, miejcie nas w opiece!”. Powinno pomóc.

Drugi przesąd mówi o tym, że samo odgrywanie sztuki ściąga pecha na aktorów i pracowników zaangażowanych w przedstawienie. Lista przedstawień, którym towarzyszyły nieprzewidziane, a tragiczne w skutkach wydarzenia, jest jednak na tyle długa, że obawy związane z odgrywaniem przedstawienia wydają się uzasadnione. [...]

Jeśli wierzyć legendom, to pech związany z wystawieniami Makbeta zaczyna się dosyć wcześnie. Jedna z historii [...] mówi, że król Jakub I, demonolog amator, wydał pięcioletni zakaz wystawiania sztuki, po tym, jak zobaczył ją po raz pierwszy w 1606 r. Wiedźmy wydały mu się zbyt rzeczywiste, a uważał się za eksperta w tym temacie. [...]

Ponure wydarzenia miały towarzyszyć już premierze sztuki, która odbyła się 8 sierpnia 1606 r. Wówczas to niejaki Hal Berridge, chłopiec grający w sztuce Lady Makbet, dostał nagle gorączki, w wyniku której zszedł był z tego świata. Ponoć sam autor zmuszony był do odegrania rzeczonej roli i zagrał ją zresztą tak fatalnie, że po przedstawieniu zaczął besztuć swoich kolegów aktorów za wspomnianie „tej sztuki”, dając tym samym początek trwającej do dziś tradycji. [...]

W połowie XIX w. dwaj rywale – aktorzy William Charles Macready z Anglii i Edwin Forrest z Ameryki – przygotowywali konkurencyjne przedstawienia w tym samym czasie, tak że 10 maja 1849 r. dwóch Makbetów wystąpiło w Nowym Jorku. Podczas spektaklu Anglika obecni na sali Astor Place Opera House fani Forresta zaczęli rzucać w scenę owocami i krzesłami, co zakończyło się wywołaniem zamieszek. Przybyłe na miejsce oddziały porządkowe ostrzelały tłum, w wyniku czego śmierć poniosło ponad 20 osób i kolejne 30 odniosło obrażenia.

A skoro o Ameryce mowa – Abraham Lincoln na tydzień przed śmiercią z rąk Johna Wilkesa Bootha (nomen omen aktora) czytał w gronie przyjaciół sceny z *Makbeta* następujące po zabójstwie Duncana. [...] W roku 1937 zerwała się część konstrukcji nad sceną i spadła zaledwie o centymetry od Laurence’a Oliviera grającego Makbeta. W roku 1940, w spektaklu z Johnem Gielgudem w głównej roli, trzech aktorów (dwie czarownice i Duncan) zmarło, a dekorator popełnił samobójstwo. [...] Podczas przedstawienia z roku 1947, w scenie pojedynku w akcie V Harold Norman – Makbet został pchnięty sztyletem i zmarł z powodu odniesionych ran. Powiadają, że jego duch nawiedza teraz w czwartkowe wieczory budynek Coliseum Theatre w Oldham, w którym nieszczęsna scena była odgrywana. [...] Gdy Roman Polański [...] kręcił w roku 1971 filmową wersję sztuki, operator kamery omal nie zginął w wypadku pierwszego dnia planu zdjęciowego. [...] Rok 2001, Cambridge Shakespeare Company: Macduff – kontuzja pleców, Lady Makbet – rozbita głowa, Ross – złamany palec, scenografia – zniszczona przez dwa upadające cedry z Lasu Birnamskiego [...].